

Rafael Patxot,

Industrial surer dedicat per afecció a l'observació del cel, Rafael Patxot (Sant Feliu de Guíxols, 1872–Ginebra, 1964) fou un home de ciència i un mecenes, que donà un gran impuls a la meteorologia catalana i li proporcionà projecció internacional.

Un pescador i un agricultor seuen amb la vista girada al gran rellotge de sol que s'interposa entre tots dos. A sota, una inscripció: "Lo ritme van seguint de les estrelles". El dibuix es troba a can Patxot de Sant Feliu de Guíxols. És allà on Rafael Patxot vivia i on va construir, fa un segle, un dels observatoris astronòmics i meteorològics més ben dotats de l'època.

Avui, la Casa Patxot acull la Cambra d'Indústria, Comerç i Navegació de la ciutat empordanesa. Ha passat un segle i les dues figures del rellotge potser semblen superades pel tipus de desenvolupament que ha viscut el país. Però, malgrat els avenços de la tecnologia, la majoria de nosaltres continua vivint al ritme de les estrelles, encara que amb més mitjans per a adaptar-ne els efectes a les nostres necessitats.

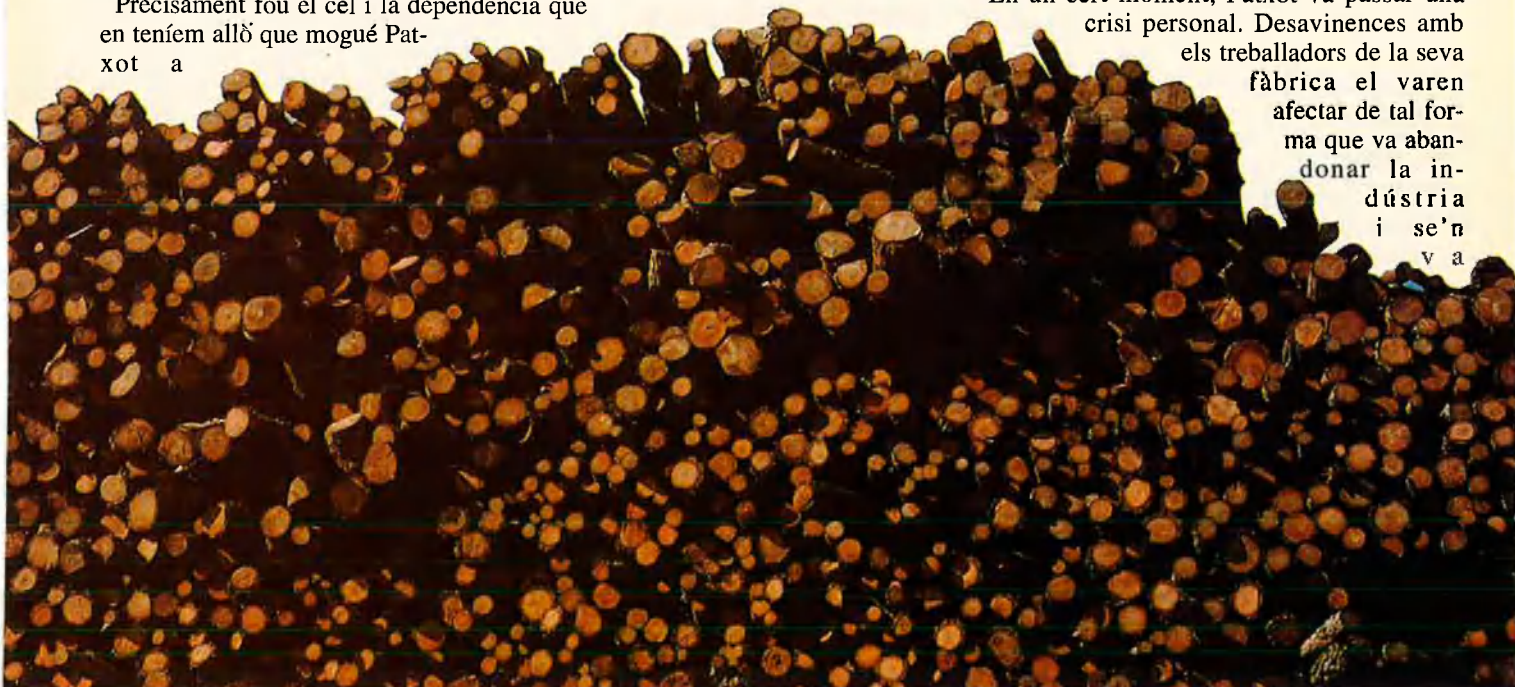
Precisament fou el cel i la dependència que en teníem allò que mogué Patxot a

organitzar un observatori. Ell era un industrial del suro i recolzat en una sòlida posició econòmica esmerçava una bona part de la fortuna en la seva afecció científica. Però, a més d'entretenir-s'hi, Patxot era conscient que amb aquesta activitat podia fer un bon servei al país. Elaborar taules de dades meteorològiques era imprescindible per a una gent que depenia, en bona part, de l'agricultura, la pesca i l'energia hidràulica per a la indústria.

L'observatori que Patxot va muntar a casa seva, a Sant Feliu, era molt més que no un caprici d'afecionat, com ho demostra que el Centre Excursionista de Catalunya organitzà una sortida per visitar-lo. Un dels qui van participar en la sortida va ser l'eminent astrònom Josep Comas i Solà. Però la seva estada es va perllongar molt més. Després de publicar una ressenya sobre l'observatori, Comas i Solà hi va començar a treballar i, a més, es va casar amb la Maria, la filla de Patxot. Anys més tard se'n separà i es traslladà a Barcelona per dirigir l'Observatori Fabra.

En el camp meteorològic, Patxot no es va limitar a fer observacions, ans formà part de la primera experiència de xarxa meteorològica a Catalunya. La correlació de fets naturals amb el clima i la previsió de tempestes eren algunes de les tasques de la xarxa. Quan aquesta va desaparèixer, Patxot va reunir alguns col·laboradors i va provar de suplir-la. Fruit d'això són un conjunt de dades molt completes, tant del Principat com de les Illes i de Catalunya Nord, fetes amb voluntarisme, però també amb rigor.

En un cert moment, Patxot va passar una crisi personal. Desavinences amb els treballadors de la seva fàbrica el varen afectar de tal forma que va abandonar la indústria i se'n va

Un mecenes als núvols

ALBERT DURAN

anar a viure a Barcelona. Aquí va prosseguir la seva passió, però a més s'hi va destacar com el mecenes català més important del segle, juntament amb Cambó. Malgrat això, la seva vida i obra han estat poc divulgades. Un estudi publicat l'any passat per Joaquim Maluquer i Sostres (*Rafael Patxot i Jubert, mecenes i científic*, Ed. Pòrtic) ens en dona l'única biografia existent. I un treball de recerca de la biòloga Manuela Manoso, publicat recentment al setmanari local de Sant Feliu, *Ancora*, és un altre dels intents de divulgació de la vida i l'obra de Patxot.

Patxot dugué a terme una intensa tasca de mecenatge cultural, que abastà publicacions sobre arqueologia, història, una gramàtica del català antic, el llegendari català i més publicacions fetes per l'institut que duia el nom de Patxot, o sostingudes per ell. Però en el camp científic la feina de Patxot va tenir repercussions internacionals. Així, va patrocinar l'*Atlas Internacional de Núvols*, que va comptar amb la feina d'un científic tan important com Eduard Fontserè. Aquesta obra, amb diverses fotografies i descripcions sobre tots els tipus de núvols, era d'un nivell tan elevat que molts observatoris europeus el feien servir de referència en les seves observacions.

Eduard Fontserè és, precisament, un altre nom clau en la història de la meteorologia catalana. Va ser ell l'impulsor del Servei Meteorològic Català, creat per la Mancomunitat al 1921. Les necessitats pròpies del país exigien –tal com Patxot havia intuït i suara comentàvem– un servei propi d'estudi i de predicció del temps. Malauradament, aquest servei fou víctima de les tempestes político-militars i hagué de suportar la dictadura de Primo de Rivera i després la guerra civil i la victòria franquista. Va ser aquesta darrera torbonada allò que posà fi al servei. L'exèrcit l'ocupà i en confiscà tot el material, des de documents a instrumental.

Patxot era a Suïssa. La seva ideologia i les

El rellotge de sol de Casa Patxot, a Sant Feliu, amb la inscripció "Lo ritme van seguint de les estrelles". Avui és la seu de la Cambra d'Indústria, Comerç i Navegació de la ciutat, però en vida de l'industrial hi havia un observatori meteorològic molt complet que atreia l'atenció de científics reconeguts.

seves conviccions l'havien obligat a fugir al 1936, de la mateixa manera que al 1939 li impediren de tornar. Perseguit per tots dos bàndols, va rebre la notícia de la confiscació del servei i provà de salvar les valuoses fotografies de núvols. Les autoritats franquistes li exigiren el reconeixement del règim, a la qual cosa es negà. Debades realitzà una campanya internacional per recuperar els documents.

La de Patxot fou una obra estroncada per la guerra i la dictadura, malgrat que des de l'exili continuà donant suport a la nostra cultura. Exemple d'home amb visió de país, tant pel que feia a les necessitats d'aquest com a la generositat en les donacions, es movia amb la modèstia que ja indicava la frase del seu ex-libris: "Per molt que sàpies és molt més lo que ignores".

El caràcter i les conviccions de Patxot no anaven d'acord amb lluites i violències. Patxot tocava de peus a terra, però, en el fons, era un idealista. Contemplant els estels des del telescopi de casa seva devia somniar a traslladar una part de l'harmonia còsmica a la societat, però sabia que el tarannà humà és canviant com el temps i que s'expressa amb figures tan heterogènies com les que dibuixen els núvols al cel. Aquells núvols als quals, en sentit recte i metafòric, Patxot s'havia enfilat.

Xavier Duran